

Sajtóközlemény

Pán Imre hagyatéka a Galerie Jocelyn Wolffban

Nagy örömmel jelentjük be, hogy mostantól a Galerie Jocelyn Wolff képviseli az európai avantgárd egyik kulcsfigurájaként számontartott Pán Imre (1904–1972) hagyatékát.

Pán Imre többek között az *IS* (1924) és az *INDEX* (1937) című, valamint további, az 1920 és 1930 közti időszak dadaista és szürrealista törekvéseihez köthető folyóiratok alapítója és vezetője. Közreműködött az 1916-ban Kassák Lajos (1887–1967) által alapított *MA* című dadaista folyóiratban. Pán elsősorban film-, mű- és irodalomkritikával foglalkozott, emellett újságírói (művészeti vezető volt a *Színházi Életnél*, majd a *Sztár* című magazinnál, valamint több más folyóiratnak dolgozott), fordítói és kurátori tevékenységet is folytatott. 1935-től az ő vezetésével működött az a könyvesbolt-galéria, amely a háború kitöréséig (majd 1945-től 1948-ig újra) a budapesti művészeti és szellemi élet egyik progresszív központja volt. Itt Pán Imre 1947-ben külföldi festőknek is rendezett kiállítást: a francia Jacques Doucet-nak és a holland Corneille-nek, akik később részt vettek a CoBrA csoport párizsi megalapításában. Pán írásai között több elméleti művet találunk (egyik könyvének Kassák Lajos a társszerzője)¹, mindemellett számos verset és szépirodalmi alkotást, amelyek egy része a Cahiers du Sud kiadásában jelent meg 1948-ban.

Művész és értelmiségi barátaival, köztük bátyjával, a filozófus, esztéta Mezei Árpáddal 1945-ben részt vett az Európai Iskola megalapításában. Ez a művészcsoport az absztrakciótól kezdve a szürrealizmuson és az expresszionizmuson át a konstruktivizmusig a kor Európájának valamennyi avantgárd irányzatát magába foglalta, hidat képezve a különböző izmusok és képviselőik között. Nagyszabású kiállításokat rendeztek (például Paul Klee munkáiból 1947 májusában), művészetelméleti szövegeket adtak ki, párbeszédet alakítottak ki a kultúra különböző területeivel és gyakorlataival, és figyelemmel kísérték a háború utáni Nyugat-Európa művészetének alakulását. A kommunista vezetés nem nézte jó szemmel a nyugatos orientációt, és végül 1948-ban betiltotta az Európai Iskolát; ezt követően a „nyugati formalista” -ként megbélyegzett Pán 1953-ig nem publikálhatott.

Az 1956-os forradalom és szabadságharc leverése utáni évben Pán Párizsba emigrált, ahol több folyóiratot is alapított – itt láttak napvilágot a *Signe*, *Morphèmes* és *Mini-Musée* emblemikus számai. 1960-tól 1972-ben bekövetkezett haláláig Pán 145 kiadványt jelentetett meg, amelyek nem egyetlen stílushoz vagy iskolához kötődtek – geometrikus absztrakciót, informelt, poszt-szürrealista figuratív művészetet, és új realizmust egyaránt találunk bennük. Saját megfogalmazása szerint Pánt a „művészetcsinálás” érdekelte. A gondosan megtervezett kiadványok rendszerint egy vagy akár több eredeti grafikai lapból, illetve magas minőségű papírra nyomtatott szövegekből állnak; előbbieket között akadnak sokszorosított művek (litográfia, szitanyomat) és egyedi nyomatok is, utóbbiakat gyakran maga Pán írta.

Az általa támogatott művészekkel (pl. Marcelle Cahn, Victor Vasarely) kialakított szoros baráti viszony abban is megmutatkozott, ahogy szerkesztőként az együttműködés fontosságát hangsúlyozta. Pán aktív szereplője volt a párizsi művészeti szcénának. Publikációs tevékenysége mellett kiállításokat szervezett azokban a francia galériákban, amelyekkel kapcsolatban állt, valamint külföldön is.

Egy szerkesztői vállalkozás és egy egyedülálló történelmi gyűjtemény

A Galerie Jocelyn Wolff igyekszik minden oldaláról megmutatni Pán Imre szerteágazó szerkesztői és kritikai munkásságát, beleértve az általa szerkesztett kiadványokat, részben továbbra is kiadásra váró elméleti és szépirodalmi írásait, archívumát és magángyűjteményét, amely nemcsak éles szemérről, hanem a kisebb méretű grafikai munkák iránti szenvedélyéről tanúskodnak. Gyűjteménye az európai avantgárd művészet panorámáját nyújtja, afféle tablót, amelyen az absztrakciónak, a szürrealizmusnak és a művészi kísérletezésnek jut a főszerep. Fontos helyet foglalnak el benne a 20. század jelentős női művészei. Több művészgeneráció találkozik itt össze, hogy közösen adjanak átfogó képet Európa művészetéről. Pán gyűjteményének darabjai ezen felül tulajdonosuk független szellemének és mély humanizmusról árulkodó kultúra-felfogásának is bizonyítékai.

Hommage

Idén abban a szerencsés helyzetben voltunk, hogy két kiállítással is tisztelgheztünk Pán Imre előtt (Galerie Jocelyn Wolff, Romainville; Abraham & Wolff, Párizs). E két különleges, összesen több száz művet felvonultató tárlat Pán Imre egyedülálló kiadói pályafutását mutatta be 147 limitált példányszámú kiadványon, saját, több mint 80 művész munkáit magába foglaló gyűjteményén és személyes archívumán keresztül. A kiállítások egyfelől a szélesebb közönséggel is megismertették ezt a kivételes alkotót, másfelől pedig egy rendkívül értékes műegyüttest tettek hozzáférhetővé a kutatók számára, így művészettörténeti jelentőséggel is bírtak.

Pán Imre gyűjteménye kiállítási projektek formájában él tovább, amelyek újabb és újabb szempontokkal szolgálnak az életmű értelmezéséhez. Először Anne Bonnin, a párizsi Abraham & Wolff galériában megrendezett, *Autour de KWY: 1958–1964* című kiállítás kurátora válogatott a gyűjtemény darabjaiból, amelyek jelenleg a *Transform the world, change life: a Surrealist library* című kiállításon láthatók a Romainville-i Galerie Jocelyn Wolffban (kurátor: Emmanuel Tibloux).

Egy kollaboratív művészet felé

A Galerie Jocelyn Wolff küldetésének tekinti, hogy tudományos igényű kutatások révén kevésbé ismert alkotók életművét tárja fel, és hogy eredményeit olyan csoportos kiállításokon mutassa be, mint például a Warburg gondolatai által inspirált Grisaille Vertigo² vagy a jelenleg is látható, Simone Collinet-nek szentelt tárlat.³

1. Kassák Lajos, Pán Imre, *Izmusok. A modern művészeti irányok története* (1955-56-ban írták, a nemzetközi, Pán által írt részeit 1957-ben a Nagyvilág című lapban publikálták.)

2. *Grisaille Vertigo*, kurátor: François-René Martin, Galerie Jocelyn Wolff, Romainville, 2023. május 14. – július 1.

3. *Transform the world, change life: a Surrealist library*, kurátor: Emmanuel Tibloux, Galerie Jocelyn Wolff, Romainville, 2024. november 3 – december 21.

További információ

Imre Pán, une histoire artistique et éditoriale européenne dans le Paris des années 1960, Galerie Jocelyn Wolff, 2024.

Morphèmes – Morfémák. Pán Imre és Victor Vasarely közös párizsi történetei / Morphèmes - Morphemes. The Shared Stories of Imre Pan and Victor Vasarely in Paris, Vasarely Museum, Budapest, 2024. (kiállítási katalógus, a tanulmányt írta, a kurátor: Pócs Veronika)

Autour de KWY 1958–1964, Manuel Alvess, René Bertholo, Lourdes Castro, Christo, António Costa Pinheiro, Gonçalo Duarte, José Escada, Maria Helena Vieira da Silva, João Vieira, Jan Voss, kurátor: Anne Bonnin. 2024. október 4–26.

Transform the world, change life: a Surrealist library, kurátor: Emmanuel Tibloux, Galerie Jocelyn Wolff, Romainville, 2024. november 3. – december 21.